

MAQSUD SHAYXZODA IJODIDA TARIXIY XOTIRA

Baxtiyorov Hasanboy Inomjon o'g'li
(*Toshkent davlat transport universiteti*)
(*Elektrotexnika va kompyuter muhandisligi*)

Annotatsiya: Mazkur maqolada Maqsud Shayxzoda ijodida tarixiy xotira masalasining badiiy talqini, uning milliy o'zlikni anglash va avlodlar davomiyligini ta'minlashdagi o'rni tahlil qilinadi. Shoir va dramaturgning tarixiy mavzudagi asarlari, xususan, "Jaloliddin Manguberdi" dramasi hamda tarixiy ruhdagi she'rlari misolida tarixiy xotiraning g'oyaviy-badiiy xususiyatlari ochib beriladi. Adib ijodida tarixiy shaxslar obrazi, milliy g'urur, erk va ozodlik g'oyalari tarixiy haqiqat va badiiy to'qima uyg'unligida yoritiladi. Tadqiqot natijasida Maqsud Shayxzoda ijodida tarixiy xotira millat ma'naviy taraqqiyotining muhim omili sifatida namoyon bo'lishi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Tarixiy xotira, milliy o'zlik, tarixiy shaxs, badiiy talqin, dramaturgiya, vatanparvarlik, tarix va zamonaviylik, milliy g'oya.

Kirish

O'zbek adabiyoti tarixida tarixiy mavzuni badiiy talqin qilish an'anasi qadimdan shakllangan. Alisher Navoiy, Ogahiy, Fitrat kabi ijodkorlar tarixiy voqea va shaxslar timsolida zamon muammolarini yoritganlar. XX asr o'zbek adabiyotida esa tarixiy xotirani yangicha talqin etgan ijodkorlardan biri Maqsud Shayxzodadir. Uning ijodi milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash va avlodlar ongida tarixga hurmat tuyg'usini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarixiy xotira – bu millatning o'tmishini anglash, tarixiy tajribani saqlash va uni kelajak taraqqiyotiga yo'naltirish jarayonidir. Shayxzoda ijodida tarixiy xotira faqat o'tmishni eslash emas, balki undan saboq chiqarish, milliy g'ururni uyg'otish va erkinlik g'oyasini mustahkamlash vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Asosiy qism

1. Shayxzoda dramaturgiyasida tarixiy xotira

Maqsud Shayxzodaning tarixiy mavzudagi eng yirik asari – "Jaloliddin Manguberdi" dramasidir. Ushbu asarda XIII asr voqealari, mo'g'ullar istilosi davridagi og'ir sinovlar va Jaloliddinning jasorati tasvirlanadi. Asarda tarixiy haqiqat badiiy umumlashtirish orqali berilgan bo'lib, unda milliy ozodlik, mardlik va vatanparvarlik g'oyalari yetakchilik qiladi.

Jaloliddin obrazi orqali shoir tarixiy xotirani jonlantiradi. U shunchaki

tarixiy shaxs emas, balki millat sha'ni va erk timsoli sifatida talqin qilinadi. Shayxzoda bu obraz orqali o'z zamonasidagi ma'naviy muammolarga ham ishora qiladi. Shu tariqa tarixiy voqea zamonaviy mazmun kasb etadi.

Tarixiy xotira dramaturgiyada konflikt orqali yanada kuchayadi. Asarda shaxsiy manfaat va milliy burch o'rtasidagi ziddiyat, jasorat va qo'rqqoqlik qarama-qarshiligi tarixiy xotiraning badiiy asosini tashkil etadi.

2. She'riyatda tarixiy ong va milliy g'urur

Shayxzoda she'riyatida ham tarixiy xotira muhim o'rin tutadi. Uning ko'plab she'rlarida o'tmish qahramonlari, tarixiy voqealar va milliy qadriyatlar madh etiladi. Shoir tarixni ulug'lash orqali bugungi avlodni hushyorlikka, ma'naviy poklikka va fidoyilikka chorlaydi.

Tarixiy xotira she'rlarda ramziy obrazlar orqali ifodalanadi. Masalan, tarix – bu ibrat maktabi, ajdodlar ruhi esa ma'naviy kuch manbai sifatida tasvirlanadi. Shoir o'tmishni faqat romantik tasvirlamaydi, balki undan saboq olish zarurligini ta'kidlaydi.

Shayxzoda uchun tarixiy xotira – milliy o'zlikni saqlash vositasidir. Millat o'z tarixini unutsa, o'zligini yo'qotadi. Shu bois shoir asarlarida tarixiy ongni uyg'otish g'oyasi ustuvor ahamiyat kasb etadi.

3. Tarix va zamonaviylik uyg'unligi

Maqsud Shayxzoda ijodida tarixiy xotira zamonaviylik bilan uyg'un holda talqin qilinadi. U o'tmish voqealarini tasvirlar ekan, aslida o'z davrining muammolarini ham ko'rsatadi. Bu esa tarixiy asarning badiiy qimmatini oshiradi.

Shoir tarixiy shaxslarni ideallashtirishdan ko'ra, ularni inson sifatida, ichki kechinmalari va ruhiy iztiroblari bilan tasvirlaydi. Bu yondashuv tarixiy obrazlarning hayotiylikni ta'minlaydi.

Tarixiy xotira orqali shoir millatning kelajagini ko'zlaydi. O'tmishdan saboq olgan xalqgina mustahkam kelajak qura oladi degan g'oya uning asarlarida yetakchi o'rin tutadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Maqsud Shayxzoda ijodida tarixiy xotira markaziy mavzulardan biri hisoblanadi. U tarixiy shaxslar va voqealarni badiiy talqin qilish orqali milliy g'urur, erk va vatanparvarlik g'oyalarini ilgari suradi. Tarixiy xotira shoir ijodida o'tmishni eslash vositasi emas, balki kelajakni barpo etish uchun ma'naviy tayanch sifatida namoyon bo'ladi.

Shayxzoda asarlarida tarix va zamonaviylik uyg'unligi, tarixiy haqiqat va badiiy to'qima birligi tarixiy ongni shakllantirishga xizmat qiladi. Uning ijodi bugungi kunda ham milliy o'zlikni anglash va tarixiy merosni qadrlashda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shayxzoda, M. *Jaloliddin Manguberdi*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti.
2. Shayxzoda, M. *Tanlangan asarlar*. – Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti.
3. Karimov, N. *XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi*. – Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
4. Qosimov, B. *O‘zbek adabiyoti tarixi*. – Toshkent: Akademnashr.
5. Yo‘ldoshev, Q. *Adabiyotshunoslik asoslari*. – Toshkent: Yangi asr avlodi.